

БЕЗПЕКОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У СВИТОГЛЯДНО-ОСВІТНІХ РАКУРСАХ СУЧАСНОСТІ

SAFE COMPETENCE IN MODERN EDUCATIONAL AND WORLD VIEWS

У статті актуалізовано проблему розробки заходів із формування у громадян, зокрема у цивільного населення та спеціалістів у сфері безпеки, особливих компетенцій, що стосуються орієнтирів у питаннях безпеки, котрі у сучасних контекстах є різномірними, подекуди глобалізованими, вузькоспеціалізованими, але однаково зобов'язаними як для України, так і для інших країн світу. Окреслено геополітичну ситуацію та соціальні чинники, що виводять компетентності з безпеки у розряд першочергових, вимагаючи також інтеграції стратегічних рішень щодо сприяння встановленню безпеки в державі та світі до освітніх нормативно-правових документів. З'ясовано, як саме ідея інтеграції безпекової компетентності корелює зі змістом цілей сталого розвитку. Встановлено, що компетентнісний підхід до питання дасть змогу досягти комплексних та ефективних рішень щодо запобігання загрозам і викликам національній та індивідуальній безпеці. З аналізу літератури вдалося виявити невиправдано вузьке трактування терміна «безпекова компетентність» і подібних, котре не відповідає сьогочасному розумінню дихотомії «безпека/загроза» та не сприяє навчанню особистості на всіх етапах життя тонкощів реалізації безпекових ліній поведінки у межах та особливо поза межами офіційних інститутів безпеки держави. Основна ідея статті полягає в обґрунтуванні необхідності доповнення безпековою компетентністю (під номером дванадцять у Законі України «Про освіту» й похідних від нього та під номером дев'ять у європейській і світової рамках компетенцій у межах ідей про навчання впродовж усього життя). Проаналізовано також національні директивні документи у галузі безпеки на предмет імплементаваності до них компетенцій із безпеки громадянина, як і загалом ідей активного громадянства, особливо популярного на Заході, де вже існує певна традиція використання активної громадянської позиції (та закріплення такої на рівні освітянських парадигм) на користь пропагування ідей особистісної, міжособистісної безпеки та пацифізму загалом. Стаття окреслила лише загальні інсайти інтеграції безпекової компетенції освітніми документами та є першою із серії запланованих статей щодо категоризації поняття «безпекова компетентність».

Ключові слова: безпекова компетентність, рамка компетентностей, загрози безпеці, активне громадянство, сталий розвиток.

The article highlights the problem of developing measures for the formation of citizens, in particular civilians and security professionals, special competencies related to security benchmarks, which in modern contexts are heterogeneous, sometimes globalized, and narrowly specific, but equally relevant for Ukraine, as a relatively young state of Europe, but also for other countries. The geopolitical situation and social factors that make security competencies a priority are outlined, also requiring the integration of strategic decisions to promote security in the state and the world to educational regulations. It is found out how the idea of integrating security competence correlates with the content of Sustainable Development Goals (SDGs). It is established that a competency-based approach to the issue will make it possible to achieve comprehensive and effective solutions to prevent threats and challenges to national and individual security. The analysis of the literature revealed an unjustifiably narrow interpretation of the term "security competence" and the like, which does not correspond to the current understanding of the dichotomy "security / threat" and does not contribute to the training of the individual at all stages of life. The main idea of the article is to substantiate the need to supplement security competence (number twelve in the Law of Ukraine "On Education" and its derivatives and number nine in the European and global competences within the ideas of lifelong learning). National policy documents in the field of security were also analyzed for the implementation of citizens' security competencies, as well as the ideas of active citizenship, especially popular in the West, where there is already a tradition of active citizenship (and consolidation of existing educational paradigms) in favor of promoting the ideas of personal, interpersonal security and pacifism in general. The current article outlines only the general insights into the integration of security competence with educational documents and is the first in a series of planned articles on the categorization of the concept of "security competence".

Key words: security competence, competence framework, security threats, active citizenship, sustainable development.

УДК 342.5
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/40.41>

Рижов І.М.,
докт. юрид. наук, професор,
головний науковий співробітник
Національної академії
Служби безпеки України

Варенья Н.М.,
канд. юрид. наук,
провідний науковий співробітник
Національної академії
Служби безпеки України

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сьогодні питання безпеки є вкрай актуальним у всьому світі. Пов'язано це зі зростанням рівня загроз безпеці людини через новітні гібридні методи репрезентації небезпек, некомпетентність у протистоянні котрим становить загрозу не тільки добробуту особистості, але і збереженню її життя.

Так, у межах 17 цілей сталого розвитку ціль номер 16 «Мир, правосуддя й ефективні інститути» звучить як «сприяти мирному й інклюзивному суспільству в інтересах сталого розвитку...» [19]. В інфографіці на сайті ООН, доданий до статті, яка окреслює зміст цілі, статистичні дані свідчать про те, що попри захист, передбачений міжнародним правом, під час зброй-

них конфліктів щоденно гине 100 цивільних осіб. Особливо загрозлива ситуація у разі прояву жорстокості між дітьми та щодо дітей [21], що, безсумнівно, створює міцне, однак соціально вкрай негативне підґрунтя для подальшого наростання загроз безпеці у світі. Так, за статистикою, поданою на сайті ООН щодо окреслення цілей SDGS (Sustainable Development Goals – цілі сталого розвитку):

- мільярд дітей у всьому світі щорічно зазнають певної форми емоційного, фізичного чи сексуального насильства;

- одна дитина гине внаслідок насильства щоп'ять хвилин;

- 25–50% дітей стали жертвами булінгу (насильства з боку однолітків);

- зростання кібербулінгу викликає тривогу через швидкість і масштабну, необмежену географію поширення, що ще більше підсилюється анонімністю (а також потенційно та фактично майже завжди – безкарністю) злочинців [19].

І це лише за статистикою доковідних часів.

Останнім часом визначено нові типи загроз:

1) спровоковані науково-технологічним прогресом (кіберзагрози, маніпулятивні технології в медіапросторі); 2) епідеміологічної генези (COVID-19, вірусні інфекції). Так, наслідками коронавірусної пандемії стало ще більше загострення ситуації у сфері безпеки особистості, до того ж не лише епідеміологічного характеру. Пандемія та карантинні обмеження, які її супроводжують, мають виразний деструктивний вплив на соціальний лад, позначаючись на рівні насилля, злочинності загалом, злочинності за посередництвом інтернет-мережі. Щодо впливу пандемії COVID-19 на злочинність (*Impact of the COVID-19 pandemic on crime*) навіть з'явилася відповідна стаття у Вікіпедії 2021 р. (нині доступна п'ятьма мовами) [13]. Йдеться про загрозливе зростання злочинів за низкою статей, таких як: організована злочинність, тероризм, вулична злочинність, кіберзлочинність, незаконні ринки й контрабанда, торгівля людьми й дикими тваринами, рабство, грабежі та крадіжки зі зломом. Новацією останніх років стало використання вірусу COVID-19 як своєрідної зброї: випадки зараження коронавірусом людиною-злочинцем інших осіб не є поодинокими й зафіксовані у багатьох країнах світу [13; 16]. До того ж, окрім індивідуальних загроз, пандемія актуалізувала питання колективних загроз безпеці громадян внаслідок зростання випадків тероризму. Цьому сприяють негативні наслідки ідеологічного сприйняття коронавірусу деякими релігійними лідерами [16]. Так, окремі лідери Ісламської держави через власні офіційні ЗМІ рекомендували використовувати пандемію з метою вчинення терористичних актів. Також відмова від рекомендацій ВООЗ змушує перебувати решту суспільства у постійному відчутті загрози, оскільки у баченні ісламістів вірус є божественним покаранням за людські гріхи: як на Заході, так

і в мусульманських країнах. Міжнародна кризова група заявила, що пандемія завдасть шкоди міжнародним антитерористичним зусиллям [16].

Окрім ковідного контексту, категорично несприятливим фактором для безпеки окремої особистості й соціального середовища загалом є воєнні конфлікти, зокрема на Сході України, у Сирії й Афганістані. Вогнища воєнних конфліктів досі спалахують у різних куточках планети. У стані неспокою повсякчасно виникають загрози життю та безпеці громадян, не лише у межах їх власної країни, а й, під впливом небувалої активізації глобалізаційних процесів, у всьому світі.

У досить невтішних щодо безпекових перспектив контекстах сучасності зростає актуальність превентивних заходів щодо запобігання подальшому розвитку чинників, котрі негативно впливають на сферу безпеки у суспільстві. Зокрема, йдеться не тільки про інституційне регулювання явища, але й про спектр заходів із виховання та навчання населення щодо збережності цінностей миру й толерантності у соціумі на всіх рівнях (особистісному, сімейному, у навчальних і професійних колективах тощо) у дійсному й віртуальному просторах. Питання, безперечно, потребує глобальних і національних комплексних стратегій, аби охопити всі напрями й реалізувати ідейні концепції. На нашу думку, важливим чинником, здатним запустити процес світоглядно-соціальних перетворень із метою врегулювання питань безпеки, є концептуалізація поняття *безпекова компетентність* та інтеграція *безпекової компетентності* до нормативно-правової бази у галузі освіти на рівні з усіма іншими, уже прописаними у міжнародних і державних регуляторних і стратегічних документах. Довідково зауважимо, що в англійській літературі через несформованість термінологічного поля та загалом інноваційний характер цього терміна у компетентнісному втіленні помітне варіативне використання лексем *safety/security*. Вважаємо за доцільне англійською окреслювати це поняття як *security competence*. Мотивуємо це тим, що в Oxford Learner's Dictionaries Online натрапляємо на пояснення *safety* як стану перебування у безпеці, захищеності від небезпеки та насильства (саме в пасиві – *the state of being safe and protected from danger or harm*) [18], а *security* – як діяльності із залученості до захисту країни, будівлі чи людини від атак, небезпек тощо (*the activities involved in protecting a country, building or person against attack, danger, etc*) [17], тобто з підкреслено активною позицією суб'єкта безпеки. Через те перевагу надаємо другому із них, яке наперед визначає суб'єктну позицію особистості, що теж відповідає природі компетентнісного підходу. Таке розрізнення вважаємо принципово важливим через ідею інтеграції безпекової компетентності як до національних, так і глобальних освітніх доктрин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Компетентнісне окреслення питання безпеки

більш притаманне працям закордонних дослідників, однак і вони його розуміють як суто технічні правила з дотримання норм безпечної поведінки, особливо на виробництві під час виконання робіт, що мають підвищений рівень небезпеки. У ракурсі цього поширені випадки трактування безпекової компетентності у синонімічному значенні з охороною праці та технічними інструктажами з техніки безпеки на підприємстві загалом чи під час здійснення окремих різновидів діяльності (у межах safe workplace – безпечного робочого місця) [12; 14; 22]. Хоч це й окреслюється конкретно терміном «безпекова компетентність», хочемо наголосити на тому, що термін, будучи похідним від слів із широкою й ідейномісткою семантикою (безпека+компетентність), неодмінно повинен мати інтерпретацію, що би відповідала всім конотаціям, котрі виникають у сучасних контекстах і відповідно до яких сучасна людина може вважатися справді компетентною у питаннях безпеки.

Т.П. Поведа [7] наголошує на загрозовості становища, у котре потрапили безпекові дисципліни під впливом освітніх реформ, зокрема у сфері вищої освіти, де регулятивні документи останніх років вносять серйозні непорозуміння щодо того, «бути чи не бути» безпековим дисциплінам («Безпека життєдіяльності», «Основи охорони праці», «Охорона праці в галузі» та «Цивільний захист») у переліку нормативних у навчальних планах для студентів рівнів «Бакалавр» і «Магістр». У праці Т.А. Авакяна актуалізовано необхідність удосконалення безпекової політики під впливом назрілих геополітичних факторів НЕбезпеки [1]. Тут поставлено також вимогу формування загальної конструкції доктринальної концепції безпекової політики. Нашій ідеї про

окреслення й інтеграцію в освітню нішу безпекової компетенції імпує визначення Т.А. Авакяном безпекової політики як «напрямку державної політики, метою якої є виявлення, попередження, усунення та відбиття загроз, що можуть спричинити шкоду правам і свободам людини та громадянина, власності, інтересам суспільства й держави, яку реалізують лише уповноваженими суб'єктами у межах та у спосіб, визначені законодавством України» [1].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Поточне дослідження відповідає одному із напрямів наукових пошуків учених-безпекознавців щодо розвитку організаційно-правових засад системи безпекової підготовки населення в Україні. Основною ідеєю, яку вдалося сформулювати на основі проаналізованої літератури та яка потребує ґрунтовного розроблення та планомірного стратегічного впровадження, є проблема відсутності цілісного підходу до формування та пропагування безпекових компетенцій цивільного населення, з одного боку (у межах soft skills), і працівників державних інститутів безпеки, з іншого (у межах hard skills).

Мета статті полягає в актуалізації питання безпекової компетентності, зокрема через аналіз історико-ситуативних контекстів, що роблять проблему формування компетенцій із безпеки надважливою у синхронному зрізі й у перспективі близького майбутнього, а також інсайтів, які створюють нормативно-правове підґрунтя в уже наявних ключових документах щодо освіти та безпеки на національному та міжнародному рівнях.

Виклад основного матеріалу. У Законі «Про національну безпеку України» [9] виокремлено різні рівні поняття «безпека» (рис. 1). На наше

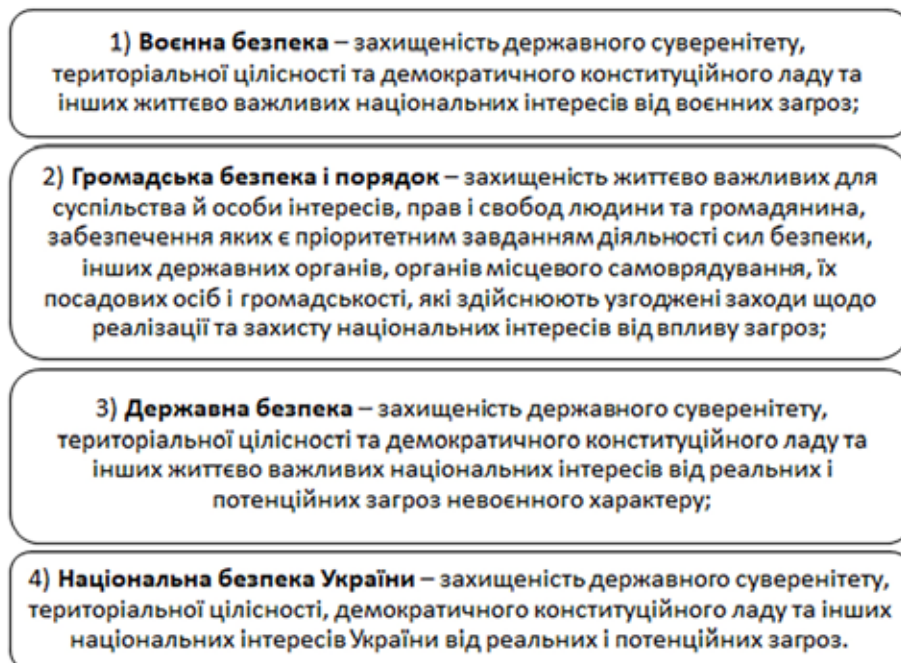

Рис. 1. Рівні інтерпретації поняття «безпека» у чинному законодавстві України

Джерело: укладено авторами на основі [9]

переконання, не тільки у відомстві спеціальних державних органів і структур, але й на рівні пересічного громадянина, а саме у контексті формальної освіти на всіх етапах наскрізно має бути передбачене формування безпекової культури та комплексу знань, навичок, цінностей підтримки державної безпеки: розуміння структури безпеки (воєнної, зовнішньополітичної, державної, економічної, інформаційної, екологічної безпеки, кібербезпеки), безпекової ситуації залежно від геополітичних обставин та особливостей функціонування системи безпеки загалом. Ця необхідність зумовлена зростанням загроз безпеці в Україні та світі.

Як бачимо з офіційного трактування понять, взятих із Закону «Про національну безпеку України», виокремлено різні рівні терміна «безпека» [9], однак навіть побіжний аналіз поданих тут дефініцій дає змогу констатувати: *позиція пересічного громадянина тут цілком інтерпретується як об'єктна* (позиція громадянина така, що безпосередньо не належить до сектору безпеки й оборони, натомість громадянин позиціонується як *об'єкт захисту*, який має надаватися й гарантуватися йому інституційними суб'єктами сектору безпеки й оборони). Це при тому, що Конституцією України захист України визначено «*обов'язком громадян України*» [6]. На нашу думку, таке потрактування радикально застаріле та не відповідає прогресивним концепціям *активного громадянства* (англ. active citizenship). Водночас є необхідність діяльній інтеграції принципів активного громадянства до чинних освітніх програм і стратегій. Так, громадянське навчання (англ. citizenship education) як освітній курс уже зараз є обов'язковим для британських шкіл (для учнів до 14 років), а також доступне для альтернативного вибору в межах варіативної складової частини (для учнів і студентів старшого віку). Ознакою позитивної динаміки у межах чинного регулювання освітньої сфери є те, що у новому Стандарті освіти [2] серед ціннісних орієнтирів базової середньої освіти уже є концепт «активна громадянська позиція та патріотизм», який походить із суміжних, зокрема йдеться про концепти «*довіра та безпека*», «*утвердження людської гідності, повага до прав людини*».

Безпека людини, її життя і здоров'я визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Також у ст. 27 Конституції України зазначено, що «кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань» [6], однак насправді ця лінія не реалізується сповна, оскільки на різних етапах становлення особистості державою не передбачено спеціальні, відповідні віковим характеристикам учнів/студентів заходи із навчання всіх тонкощів реалізації ідей безпеки особистісної та безпеки держави у сучасних і прогностичних соціополітичних контекстах саме на

цінностях активного громадянства й активним формуванням не тільки знань, але й навичок. Насамперед корекції потребує навіть більше праксеологічна складова частина. Однією з цілей оновленого Стандарту освіти є «*формування компетентностей, необхідних для соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації*» [2]. Вважаємо, що безпекова компетентність є невід'ємною і неодмінно потребує репрезентованості не на периферії чи у підтекстах, а в переліку ключових компетентностей у базових документах, котрі регулюють сферу освіти як на міжнародному, так і національному рівнях.

Якщо проводити паралелі й порівнювати з ідеями курсу «Захист України» (нагадаємо, що назву змінено відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 26 лютого 2020 р. № 143 «Про внесення деяких змін до постанов Кабінету Міністрів України», попередня назва – «Захист Вітчизни»), то теж стає зрозуміло, що принципи цієї навчальної дисципліни через низку обмежень не реалізують всі змістові лінії поняття «активного громадянства», адже:

- обов'язковий для вивчення лише у 10–11 класах (бракує наскрізності, курс обмежений темпорально, не маючи ні фундаментальної попередньої бази, ні належного продовження поза школою);

- мета дисципліни – надати учням знання й уміння для оборони країни, навчити їх діяти у надзвичайних ситуаціях (бракує компетенцій із самобезпеки);

- курс ділиться на тематичний план № 1 – вивчення предмета «Захист України» юнаками та тематичний план № 2 – вивчення предмета «Захист України» («Основи медичних знань») дівчатами. Через гендерне розрізнення курс ідейно досить не цілісний і різномірний (хоч тематичний план № 1 можуть опанувувати й дівчата, якщо вони виявили вмотивоване бажання та мають на те згоду батьків/опікунів; аналогічно і для хлопців щодо тематичного плану № 2 – за умови наявності спеціальних медичних довідок і довідок, виданих релігійними громадами);

- як видно з Пояснювальної записки до програми курсу таї з самої структури курсу (містить 9 розділів: «Основи національної безпеки України», «Збройні Сили України на захисті України», «Статuti Збройних Сил України», «Стройова підготовка», «Вогнева підготовка», «Тактична підготовка», «Прикладна фізична підготовка», «Основи цивільного захисту», «Домедична допомога»), акцентується знову-таки не позиція «Я-громадянин», а позиція формального набуття знань і поодиноких навичок оборони.

Щодо другого зауваження, то треба додати, що трансформації у цьому напрямку вже почалися: керівництво МОН, декларуючи початок активної фази оновлення підходів до викладання «Захисту України», наголошує на необхідності відобразити зміни у підручниках, за якими навчаються учні. Метою цього є досягнення системності та ґрунтовності змін, задля чого вже запустили аудит чинних

підручників, за якими навчаються учні [3]. Також необхідно додати, що у процесі громадських обговорень щодо «Громадянської та історичної освітньої галузі» учасниками обговорення вже звернено увагу на те, що йому має передувати базовий курс «Особиста безпека».

Так, Д. Купер і Л. Фінлі, вивчаючи проблему розвитку культури безпекових компетенцій (англ. *safety competencies*), ключовими векторами вважають вміння оцінити весь контекст здійснення робочих операцій і визначити ключові безпекові знання й навички, необхідні для безпечного виконання роботи [12]. Таке розуміння компетентності з безпеки найбільш типове, однак дуже обмежене, особливо з огляду на сучасні геополітичні та внутрішньосистемні контексти функціонування поняття «безпека». Розвиток і підтримка компетентності з безпеки охоплює три взаємопов'язані аспекти: 1) постійне вдосконалення знань; 2) забезпечення доступності відповідної інформації щодо безпеки людей; 3) послідовне застосування здобутих професійних та особистісних навичок і знань із питань безпеки [14]. Водночас із метою підтримки належного рівня компетентності у контексті професійної діяльності застосовують регулярні компетентнісні тренування з безпеки (англ. *competency-based safety training*) [14].

Однак ми стоїмо на позиціях, що зміст компетентностей із безпеки сьогодні має бути значно розширеним. Окрім того, необхідна єдина концепція формування безпекових компетенцій упродовж життя людини з урахуванням усіх особливостей прояву феномену загроз і викликів на різних етапах становлення особистості та із проєкцією на все життя.

Насправді наскрізна ідея безпеки навіть зараз наявна у провідних директивних документах щодо питань освіти й охорони дитинства, але вона не має цілісного фундаментального окреслення та програми формування відповідних навичок, цінностей (ставлення) на основі засвоєння релевантних знань і практик на різних рівнях у межах безперервної освіти.

Захист дітей від усіх форм насильства є основним правом, закріпленим у Конвенції ООН про права дитини [5]. У відповідному пункті 3.3, де йдеться про те, що держави-учасниці ООН повинні забезпечувати належну роботу установ, служб і органів, відповідальних за піклування та захист дітей, вважаємо за необхідне додати зауваження про принципову роль школи та ЗВО для формування у дітей (особи до 18-річного віку) спектру компетенцій із безпеки. Вважаємо, що формування безпекової компетентності перебуває на перетині компетенції діяльності закладів освіти та органів цивільного захисту населення України, подеколи також спеціальних служб (у разі існування більш глобальних проблем безпекового характеру, особливо що стосується загроз тероризму).

Для формування термінологічного змісту поняття *безпекова компетентність* важливо розуміти семантику терміна *компетентність* в окресленні директивних документів провідних міжнародних організацій. Так, Європейською комісією [15] визначено, що це поєднання знань, умінь і ціннісних установок, відповідних контексту, де: а) *знання* охоплюють факти та цифрові дані, концепції, ідеї та теорії, які засвоєні здобувачем освіти та сприяють розумінню ним певної галузі чи предмету; б) *навички*, що визначаються як здатність і можливість діяти й використовувати наявні знання з метою досягнення відповідних результатів; в) *установки*, котрі формують схильність і настрої діяти чи реагувати на ідеї, людей і ситуації.

Ключові компетенції (англ. *key competences*) – це ті, що потрібні всім людям для особистої реалізації та розвитку, працевлаштування, соціальної інклюзії й активного громадянства. Вони розробляються у руслі ідей навчання впродовж усього життя: від раннього дитинства й упродовж життя, через формальне, неформальне й інформальне навчання (самонавчання). Отже, під ключовими компетенціями розуміються ті універсальні знання, навички й установки, що необхідні будь-якій сучасній людині для самореалізації в усіх контекстах життя: і особистісному, і професійному.

У такій семантичній парадигмі необхідність здобуття формальної освіти (оскільки насамперед саме її стосуються нормативно-правові документи, котрі регулюють цю сферу), а також володіння аналогічними високорозвиненими безпековими компетенціями педагогічних працівників, як і володіння ними спеціальними й універсальними методиками навчання цих навичок і формування відповідних цінностей (ставлення) в учнів/студентів, вважається невід'ємною частиною сучасних освітніх програм, однак нині поодинокі вкраплення ідей формування у здобувачів освіти таких компетенцій, хоч і наявні у ключових законодавчих актах щодо освіти, проте не оформлені у єдину концептологічну лінію.

Так, у чинному Законі «Про освіту» (2017) [8] і європейському документі «Ключові компетенції для навчання впродовж життя у європейських школах» (англ. *Key Competences for Lifelong Learning in the European Schools*) натрапляємо на таку парадигму ключових компетенцій (таблиця 1).

На наше переконання, у такому варіанті закріплені документально компетенції не акцентують на надактуальних питаннях безпеки, а отже, не виконують сповна задекларовану мету «сприяти покращенню розвитку ключових компетентностей для всіх людей впродовж усього життя та сприяти заходам, необхідним для досягнення цієї мети», заохочуючи належну підготовку до «трансформацій на ринках праці та до активного громадянства у різноманітному, мобільному, цифровому гло-

Порівняльна таблиця компетентнісної складової частини освітньої концепції у ключових директивних документах України та Європи

	Закон «Про освіту» (2017) [7]	Ключові компетенції для навчання впродовж усього життя у європейських школах (англ. Key Competences for Lifelong Learning in the European Schools) [14]
1.	KN№1. Вільне володіння державною мовою.	KN№1. Компетентність грамотності.
2.	KN№2. Здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами.	KN№2. Багатомовна компетентність.
3.	KN№3. Математична компетентність.	KN№3. Математична компетентність і компетентність у галузі науки та техніки.
4.	KN№4. Компетентності у галузі природничих наук, техніки та технологій.	
5.	KN№5. Інноваційність.	–
6.	KN№6. Екологічна компетентність.	–
7.	KN№7. Інформаційно-комунікаційна компетентність.	KN№4. Цифрова компетентність.
8.	KN№8. Навчання впродовж життя.	KN№5. Особисті, соціальні та навички навчання.
9.	KN№9. Громадянські та соціальні компетентності, пов'язані з ідеями демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, з усвідомленням рівних прав і можливостей.	KN№6. Громадянська компетентність.
10.	KN№10. Культурна компетентність.	KN№8. Культурна обізнаність і компетентність вираження.
11.	KN№11. Підприємливість і фінансова грамотність.	KN№7. Підприємницька компетентність.

Джерело: укладено авторами на основі [8], [15]

бальному соціумі й розвиваючи вміння й установки на навчання на всіх етапах життя» [8]. Ідейно та сутнісно найближчими до змісту безпекової компетентності, викладеного нижче, є компетентність № 9 із чинного «Закону про освіту» [8] та № 6 із Key Competences for Lifelong Learning in the European Schools [15], однак найкращим рішенням, як ми переконані, є не додавання чи уточнення вказаних двох компетентностей чи їхня корекція після додавання безпекової складової частини, а виокремлення, категоризація, кодифікація терміна і власне додавання безпекової компетентності до парадигми основних компетентностей здобувача освіти на будь-якому етапі здобуття формальної освіти.

На нашу думку, безпекова складова частина є необхідною та достатньою умовою для належного набуття всіх вищезазначених компетентностей.

Закріплення у вертикалі компетентнісної складової частини освітніх концепцій безпекової компетентності також гармоніюватиме із чинною Стратегією національної безпеки та цивільного захисту України, оновленою від 29 червня 2021 р. [10]. У Стратегії одним із домінуючих принципів визнано «стимулювання особистої відповідальності людини за формування безпекового середовища; наукову обґрунтованість підходів до формування безпекового середовища; комплексний підхід до формування безпекового середовища; інституційну ефективність і міжсекторальну взаємодію суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері громадської безпеки та цивільного захисту», зокрема «інститутів громадянського суспільства

та приватного сектору для досягнення цілей цієї державної політики» [10]. До того ж у Стратегії зазначено про проблемність недостатнього рівня культури безпеки життєдіяльності населення та, як наслідок, низьку обізнаність цивільного населення України щодо питань безпеки, як і низьку активність населення й інститутів громадянського суспільства у здійсненні заходів цивільного захисту [10].

Висновки. Отже, у парадигмі сучасної геополітичної ситуації в Україні та світі під впливом наростання загроз, зокрема гібридного характеру, безпеці України та загалом унаслідок наростання чинників, загрозливих для безпеки як феномену буття окремої держави й на міжнародному рівні гостро актуалізується питання планомірної та цілеспрямованої освітньо-регуляторної політики щодо превентивних заходів із мінімізації загроз національній та індивідуальній безпеці громадянина. Це корелює також із принципами активного громадянства. Недосконалість інститутів активного громадянства, зумовлена почасти саме недосконалістю державних та інтернаціональних стратегій освіти, на нашу думку, має бути мінімізована, що так само мінімізуватиме у проєкції явища загроз національній та особистій безпеці через долучення до рамок компетентностей у провідних документах про освіту (національних, європейських, світових) *компетентності у галузі безпеки, або безпекової компетентності.*

Стаття окреслила лише загальні інсайти інтеграції безпекової компетентності до освітніх документів

і є першою із серії запланованих статей щодо репрезентації, змістового наповнення, імплементації, регулювання, перцепції тощо цього поняття у ракурсах сучасності. Подальші праці закономірно й послідовно реалізуватимуть намічені ідеї, утверджуючи їх, наголошуючи на їхній непересічності та невід'ємній ролі у досягненні мети синергізації всіх ланок соціуму та державного апарату щодо мінімізації індивідуальних і загальних загроз безпеці людини.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Авакян Т.А. Безпекова політика України в умовах євроінтеграції. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015. № 4. С. 125–135.
2. Державний стандарт загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/nova-ukrayinska-shkola/derzhavnij-standart-bazovoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення 08.09.2021).
3. Замість «Захисту Вітчизни» у школах вивчатимуть «Захист України» – уряд ухвалив постанову. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zamist-zahistu-vitchizni-u-shkolah-vivchatimut-zahist-ukrayini-uryad-uhvaliv-postanovu> (дата звернення: 14.09.2021).
4. Звіт за результатами громадського обговорення «Громадянська та історична освітня галузь». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2020/04/16/2020-16-04-ds-1.doc> (дата звернення: 14.09.2021).
5. Конвенція про права дитини : ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 20 листопада 1989 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 11.09.2021).
6. Конституція України : Закон від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 14.09.2021).
7. Поведа Т.П. До проблеми скорочення та скасування безпекових дисциплін у вищих навчальних закладах України. *Педагогіка безпеки*. 2017. № 1. С. 58–64.
8. Про освіту : Закон України від 05 вересня 2017 р. № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 14.09.2021).
9. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 13.09.2021).
10. Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України затверджено від 29 червня 2021 р. URL: [https://mvs.gov.ua/uk/ministry/proekti-normativnix-](https://mvs.gov.ua/uk/ministry/proekti-normativnix-aktiv/strategiya-gromadskoyi-bezpeki-ta-civilnogo-zaxistu-ukrayini-zatverdzeno-vid-29062021)

[aktiv/strategiya-gromadskoyi-bezpeki-ta-civilnogo-zaxistu-ukrayini-zatverdzeno-vid-29062021](https://mvs.gov.ua/uk/ministry/proekti-normativnix-aktiv/strategiya-gromadskoyi-bezpeki-ta-civilnogo-zaxistu-ukrayini-zatverdzeno-vid-29062021) (дата звернення: 14.09.2021).

11. Шишков А.В. Формування безпекової моделі компетентності персоналу підприємства. *Енергозбереження та промислова безпека: виклики та перспективи* : науково-технічний збірник : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (4–5 червня 2019 р., м. Київ). Київ : Основа, 2019. С. 335–343.

12. Cooper D., Finley L. How to develop a culture of safety competency. *Industrial Safety & Hygiene News*. February 28, 2014. URL: https://www.ishn.com/articles/98019-how-to-develop-a-culture-of-safety-competency#_edn1 (дата звернення: 11.09.2021).

13. Impact of the COVID-19 pandemic on crime. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Impact_of_the_COVID-19_pandemic_on_crime (дата звернення: 14.09.2021).

14. Introduction to Process Safety Competency. Center for Chemical Process Safety. URL: <https://www.aiche.org/ccps/introduction-process-safety-competency> (дата звернення: 11.09.2021).

15. Key Competences for Lifelong Learning in the European Schools. Schola Europaea. 2018. URL: <https://www.eursec.eu/BasicTexts/2018-09-D-69-en-1.pdf> (дата звернення: 11.09.2021).

16. Opportunity or threat? How Islamic extremists are reacting to coronavirus. **The Guardian**. 16 квітня 2020. URL: <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/16/opportunity-or-threat-how-islamic-extremists-reacting-coronavirus> (дата звернення: 11.09.2021).

17. Security. Oxford Learner's Dictionaries. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/security?q=security> (дата звернення: 14.09.2021).

18. Safety. Oxford Learner's Dictionaries. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/safety?q=safety> (дата звернення: 14.09.2021).

19. The 2030 Agenda for Sustainable Development. The 17 GOALS. Unites Nations. 2015. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>

20. Tisch J. Active Citizenship: A New Approach to Volunteering. URL: https://www.huffpost.com/entry/active-citizenship-a-new_b_553417 (дата звернення: 13.09.2021).

21. UNO. Violence against children. URL: <https://sdgs.un.org/topics/violence-against-children> (дата звернення: 13.09.2021).

22. What is "Competency-Based" Safety Training? Safety Skills. URL: <https://safetyskills.com/competency-based-safety-training/> (дата звернення: 11.09.2021).